

В ОКЕАНІ БОЖЕСТВЕННИХ РЕІНКАРНАЦІЙ, АБО «КОЛА» ЕВОЛЮЦІЇ А.БЕЗАНТ

Актуальність теми. У всі часи спектр проблем духовного змісту ритмічно пульсував у свідомості представників різних епох. У зв'язку з «непроходящою» актуальністю перших, зусилля визначних людей кожен раз були спрямовані на необхідність реконструкції зруйнованого «моста» між двома берегами людського існування: фізичного і духовного, зі «зміщенням» уваги в бік останнього. З метою відродження ціннісних основ цивілізації мислителі, філософи, вчені «виробляли» вчення, доктрини, основою яких виступали релігійні та містичні ідеї. Великі Вчителі людства вважали, що єдина мета людини, через яку вона приходить у світ, – це досягти досконалості свого розвитку, вищого духовного рівня буття. Ідея «надлюдини» становила суть і канву всіх світових релігій, теософських вчень, входила до складу філософських доктрин. Як писав М. Реріх, у всіх священних писаннях, стародавніх скрижалях завітів сяє єдина істина про те, що сад духовний потребує щоденного догляду, турботи, як і сад квітковий²³⁹. Як свідчить історія розвитку людської цивілізації, духовність завжди допомагала людині вистояти на вітрах будь-яких криз і змін, тобто становила глибинний рівень «внутрішнього» (людського існування) та «зовнішнього» (суспільного) буття. Враховуючи вищевикладене, та відповідно до соціокультурних реалій, в просторі яких відбувається тотальне руйнування основ людського існування, позначена проблематика зберігає свою актуальність і тепер.

У ході історії «внутрішнім» епіцентром «розгортання» духовності завжди виступала невмируща частинка, вічне «зерно» людського духу, його душа. Роль «зовнішніх» регуляторів і культиваторів її якостей виконували сакральні істини, одягнені в релігійні вчення. У зв'язку з цим у фокус нашої уваги потрапляють релігійні ідеї, зокрема ідея реінкарнації. Інакше кажучи, настає час переосмислення «пучка» базових тем, їх «перевідкриття», «розмикання» кордонів у свідомості епохи, подолання «скам'янілих» уявлень в їх розуміннях, розширення вузькоспрямованих поглядів, що сприяють виробленню об'єктивного дослідницького погляду на універсальні істини буття.

Світовий океан історії являє собою картину, що складається з фаз руху хвиль у спіралі їх наростань, «припливів» (наближаючих) або «відливів» (ті, що віддаляються з метою наблизити з новою силою), вчення про перевтілення

²³⁹ Рерих Н.К. Знак эры / Сост. Н. Ковалёва – М.:РИПОЛ Классик, 2004. – 496 с.

до людської свідомості. У зв'язку з цим філософсько-містичне вчення А. Безант не є винятком. Воно не тільки увібрало в себе «ядро» смислів теми реінкарнації, які блукали горизонтами епох, перетікали від однієї картини світу до іншої, а й розширило її конотаційні, смислові виміри. В основу умоспоглядань А. Безант лягли філософські (Платона, неоплатоніків), релігійні вчення (індуської, буддійської спрямованості), теософські погляди попередників. У результаті утворилося складне з'єднання, «сплав», з якого вибудована умоспоглядальна теософська модель світу, з «перекосом» у бік еволюціоністського її типу. Інакше кажучи, теософське вчення і тепер викликає широкий інтерес, притягує до себе увагу, розбурхує уяву обивателя, що знаходиться у пошуках істини дослідника.

Відповідно до сказаного, **метою нашої статті** виступає необхідність виявлення сутнісних основ, характерних рис теософської моделі реінкарнації А. Безант. Дослідження її фундаментальних смислових шарів дозволяє виявити закономірності розвитку аналізованої ідеї, вичленити характеристики еволюціоністської моделі реінкарнації. Щодо **ступеня розробленості проблеми**, то необхідно зазначити, що ідея перевтілення сягає своїм корінням в глибоку старовину. У завуальованому вигляді її мотиви були вплетені в релігію Зороастра, де вона дзеркально відбивалася в темі розвитку. У перевтілення вірили послідовники Містерій всіх країн, орфики, піфагорійці. На боці зазначеної доктрини були Платон, Емпедокл, Піфагор. Змістовно вчення про перевтілення присутнє в стародавніх сакральних текстах, Новому Завіті^{240,241,242,243}. Іншими словами, в тому чи іншому вигляді мотиви ідеї реінкарнації присутні в релігійних, містичних уявленнях епох.

Отже, в теософській картині світу реінкарнація виростає до осмислення її як багатомірного і різноспрямованого процесу, розлитого «по обидва» боки універсуму. У сюжетних «поворотах», розворотах свідомості автора тема перевтілення демонструє свою присутність на всіх його рівнях, паралельно «захоплює» все нові й нові умоглядні території вселенського буття. Переходячи від одного сюжету до іншого, відстежуючи свідомісні перепади, розумові акценти міста, ми виявляємо нескінченний потік досі «дрімаючих» смислів, часткове відкриття яких занурює нас у стан споглядання ідеї реінкарнації, сяючою безліччю додаткових відтінків, граней, яка змістовно постає в текстах автора в образі містичної істини.

У заплутаних лабіринтах і переходах ієрархії рівнів свідомості А. Безант ідея реінкарнації «розбита» на безліч «уламково» представлених мотивів, варіацій, що утворюють у своїй сукупності єдину, злагоджено звучну партію

²⁴⁰ Безант А. Необходимость перевоплощения / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.theosophy.ru/lib/ab-reinc.htm>

²⁴¹ Besant A. The Necessity for Reincarnation. - London, 1904. - P. 28.

²⁴² Безант А. Древняя мудрость. – М., 1992. – С.19-20, 23.

²⁴³ Besant A., Wood A. The Ancient Wisdom: An Outline of Theosophical Teaching. 1897. / Adyar Madras, India: Theosophical Publishing House, 1972 – P. 197.

теми божественних втілень, в якій можна розчутити найменші нюанси, рухи її конотацій і образів, отримати уявлення про теософську модель реінкарнації. Отже, завданням нашого дослідження є подати в статті пунктирно позначимо основні траєкторії розвитку теми перевтілення. Перша лінія «по цей» бік здійснення передбачає розгортання ідеї реінкарнації крізь призму мотиву появи, зародження і розвитку різних форм життя на планеті Земля («Одиниці Свідомості», «матерії і форми»). У цьому контексті тема перевтілення стає генеральною стратегією в описі моделі становлення всього суцього в планетарних масштабах («людського духу» і «натури»).

Наступний вектор, який ми визначаємо як «плаваючий», балансує між метафізичним і емпіричним світом, з «перехлестом» у бік першого, поділяючись, вказує на два рівні свого «розгортання», відправною точкою якого виступає лейтмотив «досвіду» душі. Перший його «підвектор» ілюструє погляд автора на «досвід», який накопичується душею за допомогою її перевтілень у світі фізичних явищ, а «переробляється» у сферах метафізичних. У цьому випадку за своєю суттю реінкарнація презентується як «засіб» розвитку якостей душі, перевідкривається «тут і зараз». Іншою траєкторією, яка витікає в результаті її розщеплення з попередньої, лінією розвитку ідеї реінкарнації виступає розуміння інкарнації як метапроцеса, мислимого як актуально можливого в межах духовних сфер. Ця гілка отримала свій розвиток і «фіксацію» в уявленнях автора про аватари і їх типи, тобто мотив еволюції душі знаходить «друге дихання» за допомогою умоглядної екстраполяції процесу «втілення» на метафізичні плани універсуму. У цьому випадку реінкарнація презентується як «метамеханізм», «стаціонарний» мегапроцес, за допомогою якого душа досягає піку вищої своєї досконалості. У загальному вигляді можна сказати, що в межах розгортання позначеної осі координат, пунктирно намічених траєкторій розкриття теми, обидва плани буття (емпіричний і метафізичний) у дзеркальному вигляді відображають різні смислові грані проявів ідеї реінкарнації.

Отже, зануримося в надра теософського світовідчуття А. Безант, в її міркування в контексті першого «поцейбічного» вектора розкриття теми, на підступах до якого всі смислові лінії учасника кружляють навколо єдиного центру, Логосу, Вищого буття²⁴⁴. Якщо застосувати поширену в науковому світі аналогію Древа Життя відповідно до всього суцього, то можна сказати, що в картині світу теософа по всій його системі розливається, тотально діє закон перевтілення. Коренем, стовбуром і верхівкою світового Древа проходять цілощі струми закону реінкарнації, якому підпорядковані та на якому фундається вся світсистема, запущена Вищою Свідомістю. У світогляді А. Безант все виходить від Логосу, який виступає епіцентром «розгортання» і «згортання» універсуму, перебуває в усьому. Вся тканинна структура світобудови в свідомості автора просякнута образами, ликами божественних втілень, які кружляють вимірами буття, тотально пронизують їх. З одного

²⁴⁴ Безант А. Изучение сознания. – М.: Алетейа, 2002.

боку, Дихання Життя огортає грані універсуму, проникає в усі куточки Всесвіту, становить сутнісну її основу. З іншого боку, Вищий керує процесом вселенських «колообігів», під які підпадають усі плани світобудови, перевтіленням душ у різні форми життя, втілює в життя вищу ієрархію («Синів божественного Вогню»)²⁴⁵.

Відтак, слідуючи за розвитком думки автора, ми опиняємося на першому шляху до розкриття теми, відбитого в його сюжетній лінії, яка оповідає про епохи появи і розвитку «матерії і форми», еволюції втілюваного в них духу. При цьому фокус нашої уваги скочується, поступово зміщується до «розкручування» і прояснення мотиву божественних втілень, тобто виключно за допомогою них стає можливою поява перших форм життя. А. Безант пише, що з метою творення і розвитку матерії на початку часів Божественна Свідомість відкрила себе світу за допомогою виходячих з Неї інкарнацій, телеологічно спрямованих на еволюцію, вибудовування Всесвіту, появу і розвиток людських рас. Крім того, всі «переламні» моменти еволюції земної поверхні або форми життя, супроводжувалися божественними інкарнаціями. Теософ зазначає, що кожного разу, коли приходив час нового витка, культивуванні нової форми, приходив Вищий, який втілювався в той вид суцього, якому Він давав початок. Так було і спочатку часів²⁴⁶.

На критику питання щодо можливості втілення Надсвідомості в примітивні види життя автор відповідає, що універсальність Логосу полягає в тому, що будь-які форми розглядаються ним як схожі. Так, що для Божественного Вогню відмінностей між ієрархіями, починаючи від мінералів до дів, не існує. Для Абсолюту їх не більше, ніж вислизаючи від погляду обивателя різниця між двома мурашниками. У будь-яку форму можливе втілення, якщо вона відповідає меті Вищого і його Волі²⁴⁷.

Цією аргументацією автор пояснює перші модуси «сходження» Вищої Свідомості, які послужили еволюції матерії, а саме три з них: Риби, Черепахи, Кабана. На першій стадії еволюції, яку геологи поіменували як силурійський період, Божественне проявилось у формі Риби. Після закінчення певного часу, під яким теософська думка має на увазі період, що охоплює 4320000000 років, настає зміна циклу, приходять наступний етап розвитку життя, формою божественного втілення якого стає Черепаха. Настання еволюції цього виду було обумовлено перетворенням водної поверхні, відступом води і підняттям землі, необхідністю виникнення відповідних нових умов навколишнього середовища форм життя. Як зазначає теософ, Логос у вигляді Черепахи став підставою обертання осі еволюції, розвиваючої всі типи життя. Відповідно, від першої раси отримує свій розвиток друга корінна раса, що визначається поступово зі складом тіла. Згадуючи побіжно про «проетап», А. Безант пише,

²⁴⁵ Там само.

²⁴⁶ Безант А. Аватар / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.theosophy.ru/lib/avatars.htm>

²⁴⁷ Там само.

що спочатку корінна раса існувала в доформеному вигляді як плаваюча маса, середовищем проживання якої була вода, що покриває всю поверхню Землі. На цьому ступені еволюції первинна форма життя могла демонструвати тільки прості рухи протоплазми. Автор називає її «насіння форми», яке було висіяне Вищим у воді Землі з метою подальшого його розвитку і перетворення на людство²⁴⁸.

При спогляданні теософської картини світу ми виявляємо, що на поверхню роздумів А. Безант спливає тема трансформацій, яких зазнає в кінці часів, періодів земна поверхня. У такі проміжки часу відбуваються катаклізми, корінні геологічні зміни, зсув порід, під воду йдуть материки. У результаті чого змінюється клімат, вигляд Землі, виникають відповідні новим умовам форми життя. Інакше кажучи, на тлі природних геологічних метаморфоз в кінці кожного великого циклу відбувається чергова зміна рас, тобто позначені процеси у свідомості теософа протікають синхронно розвитку «душі» та «матерії і форми».

Витримаємо коротку «паузу» у свідомості, позначимо важливий аспект у вибудовуванні та засадах всієї системи світобудови, в якості якого виступає дар вічного Життя Богом всього суцього. Так, А. Безант вказує, що на початку створення був посланий нектар життя, який зійшов від божественного Провидіння, пронизав усі форми матерії, щоб вони могли існувати. У такій спосіб Логос обдарував усе безсмертям. Що підкреслює і посилює уможлидню картину тотальної присутності Абсолюту в проекті світобудови, у справах Його творіння²⁴⁹.

Просуваючись далі вглиб роздумів автора, проводячи мости від берега еволюції однієї епохи до берега іншої, ми підібралися до роздумів про наступний період, про третього аватара, тобто інкарнацію Кабана, який, за переказами, запустив еволюцію. На цей раз, пише А. Безант, втілюється захисник еволюції, Бог. Це втілення теософ описує метафоричною мовою, наділяє алегоричною формою. Отже, Він затулив собою Небо, занурився в безодні вод, підняв на поверхню землю після вод потопу. В результаті утворився Лемурийський континент, на основі якого отримали розвиток багато видів життя, зокрема ссавці. В епоху Лемурії спостерігалися дивні форми, пише А. Безант, напівлюдські, напівтваринні. У результаті їх зіткнень народжувалися нові види, серед яких були гігантських розмірів мавпоподібні. За епохою Кабана настала епоха людської раси. Саме в цю епоху світу відбувається втілення Вищого у форму у вигляді внутрішньої людини, яка була сильніше за зовнішню оболонку²⁵⁰. Інакше кажучи, кожен раз, проходячи цикл за циклом, процес еволюції охоплював усе існуюче. Під його дію підпадав розвиток матерії і форми, видів життя, людських рас, як зазначалося, синхронно супроводжуються трансформаціями земної поверхні, тобто історія еволюції

²⁴⁸ Там само. – С. 30.

²⁴⁹ Там само.

²⁵⁰ Там само. – С. 21.

суцього залягає в глибинних пластах великих, що канули в Лету епох, «видрукувана» у свідомості містов.

Розширюючи уявлення про еволюційної лінії формування людства, теософ пише, що розвиток рас в часовому відношенні триває століття, тисячоліття. Для цього вищі ієрархії вибирають людей, які стануть «насінням» нової раси. Їхні душі, перевтілюючись, зазнають випробувань, щоб побачити, чи є там сила, з якої буде відтворена подальша гілка людства. За переказами, коли «насіння» в черговий раз будуть зібрані, на зламі епох (періоді) прийде великий аватар, який проголосить початок нової духовної епохи. У цю світлу епоху станеться велике явище містичної істини, яка надасть неспростовні докази її існування²⁵¹.

У зв'язку з тим, що відомості про божественні інкарнації (Логосу і Його Синів) у мисленні теософа витіювато вплетені в тканинну структуру текстів, виникає необхідність прояснення у свідомості їх векторного просування: тему втілень Вищої Свідомості синхронно «супроводжує» мотив інкарнації Його Синів. У глибинах містичного мислення А. Безант крайня лінія розгортається в сценарії, який розповідає про появу особливих втілень високорозвинених світлих істот, які автор називає «Сини Вогню». Протягом усіх часів вони приходили на Землю як Вчителі людства. На зорі людської цивілізації вони виступали в ролі провідників Логосу, «третьої хвилі життя». Саме вони з волі Вищої Свідомості ввели в тваринну людину іскру монадичного життя, з якої утворилося «перебуваюче тіло»²⁵².

На прикладі вищевикладених фрагментів видно, що реінкарнація виступає в ролі фундууючої основи, запускає систему на всіх рівнях її буття. У загальному вигляді тема творіння і еволюції світу розгортається через «гігантську машину», теорію божественних втілень (Логосу та вищих ієрархій). З одного боку, в описаних фрагментах в латентному вигляді прослизає, мерехтить ідея розвитку Одиниці Свідомості (душі), «крокуючої» за допомогою перевтілень хвилями еволюції форм життя (починаючи від першого прояву протоплазми до людських рас)²⁵³. З іншого боку, Логос за допомогою сходжень із Себе та інкарнацій в тому числі й Вищих Істот, творить світобудову (матерію і дух), не випускає суще з уваги, рухає еволюцію Всесвіту. А саме кожен із «сегментів» буття («Одиниця Свідомості», «матерія і форма») простував за своїм зумовленим з вище вектором розвитку, потрапляв у «кути», долав «перевали» світу емпіричних реалій, вийти з яких йому допомагала божественна Свідомість. За допомогою втілення різних Его (божественних або людських) Вище рухало еволюцію, давало поштовх для нового витка життя, тобто первинні види, форми життя виникли за допомогою божественних втілень і, зокрема, завдяки втручання Вищої Свідомості. Отже,

²⁵¹ Там само. – С. 30.

²⁵² Безант А. Изучение сознания. – М.: Алетея, 2002.

²⁵³ Безант А. Аватар / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.theosophy.ru/lib/avatars.htm>

в результаті екскурсу подорожі містико-теософськими текстами А. Безант, ми поступово підійшли до наступної траєкторії розвитку досліджуваної теми, визначеної нами (на початку статті) як балансуєчої між векторними її розворотами «по цей» і «по той» бік світобудови. У векторному відношенні накопичений досвід «поцейбічного» буття містить спрямованість «вгору», до вищих духовних рівней універсуму, ілюструє «переливи» значень теми еволюції душі. Раніше наголошувалося, що всі нитки її розвитку «змикаються» в досвіді, який вона знаходить у фізичному житті. У межах і горизонтах останнього розкриваються «можливості» культивування її якостей «тут і зараз», що становлять зміст теософської моделі перевтілення. Як пише автор, душа має духовне тіло, «скарбницю» життєвого досвіду людської еволюції, на якому «відбиваються» всі результати її інкарнацій. Це «нитка», на яку нанизані всі наші життя. Вона вбирає з кожною інкарнацією все, що не суперечить Закону, все благородне і гармонійне, що визначає стадію, ступінь розвитку людини. А. Безант підкреслює, що кожна чиста і піднесена думка, емоція переноситься у внутрішнє Я, «нитка душі», стаючи її субстанцією. Тому причинне тіло називають вмістилищем зла чи добра. Зло залишається у вигляді чужорідних корпускул, добро ж сприяє зростанню душі. Це той епіцентр, який залишається після розвтілення, в процесі якого відбувається розпад «тонких тіл»^{254, 255}.

Як вище зазначалося, пласти смислів зазначеної траєкторії розвитку теми у свідомості теософа розкриваються «по обидві» лінії горизонту небесного і земного. У їх епіцентрі по спіралі кружляє тема еволюції душі, розвиток якої здійснюється за допомогою нескінченного ланцюга її перевтілень, що покривають весь життєвий шлях Монади. А. Безант пише, що в кожній точці кола, що виходить від Вищого, знаходяться ті, хто через перевтілення йдуть наміченими стежками, виконуючи божественну волю. В кінці довгого шляху вони знайдуть у Ньому відпочинок і світ²⁵⁶. Іншими словами, в містичних уявленнях життя душі – це великий ланцюг її перевтілень, «розбитий» на «уламки, фрагменти» поетапного її просування сферами буття в єдиному сценарії великого режисера, які вона повинна подолати в здійсненні телеологічно спрямованого божественного проекту. У світобудові автора періоди життя душі представлені у вигляді таких етапів: передіснуванні (символізує «дитинство» Монади), втілення (описуваний як процес облачення душі в тілесні «кайдани» емпіричної реальності) та розвтілення (мислимий як поетапне сходження душі духовними сходами

²⁵⁴ Безант А. Человек и его тела / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.txumen.org>

²⁵⁵ Безант А. Древняя мудрость. – М., 1992.

²⁵⁶ Безант А. Аватар / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.theosophy.ru/lib/avatars.htm>

буття)²⁵⁷. Примітно те, що жоден з них не мислиться поза смисловими рівнями ідеї втілення.

Відтак зануримося в глибинне їх споглядання. Етап предіснування розгортається в ідеї походження Монад. Останні мисляться автором як рівні Отця, та які спочатку перебували в Його лоні, тобто за походженням вони божественні, але по суті є «малі» в аспекті «зрілості» в силу своєї «внутрішньої» слабкості. Вони повинні увійти в матерію з метою розвитку, динаміки розгортання «в собі» божественних сил, які розкриють в ній всюдиведуцність і наполегливість спочатку на кожному плані буття, а згодом і в масштабах всіх рівнів світобудови²⁵⁸. Іншими словами, реінкарнація як «впадіння» духовних субстанцій в світ фізичної форми мислиться як умова їх існування (атрибут), у смисловому відношенні стає властивістю душ, векторно спрямованих на «сходження» в лоно Отця.

Щодо процесу втілення відзначимо, що його споглядання захоплює смисловими нюансами, тонкощами своїх розворотів, відбитими в уявленні автора про тонкі тіла, в які одягається періодично душа^{259,260}. Поза розумінням першого важко скласти повну картину, об'ємне уявлення про аналізований феномен. Отже, А. Безант пише, в заключний момент реінкарнації невідома сила притягує нитку душі, оточену духовною субстанцією до фізичного атома. У процесі розвитку фізичного тіла перевтілюється Его, виростає і розгалужується доти, поки останнє не виросте повністю. При цьому Велике дихання постійно проходить уздовж його заснування і розгалужень, проникаючи в усі осередки його складу. Життєве «Я», втілюється в атомічну структуру зовнішнього світу, у своєму третьому аспекті (Активності) стає «дитячим Его», яке йому тотожне, але ослаблене оболонками матерії відносно сили та активності свого прояву²⁶¹. Таким чином, з одного боку, мотив тотального втілення, вихідного від Абсолюту у вигляді Дихання Життя, в черговий раз проходить наскрізним пунктиром у сюжетних лініях А. Безант. З іншого боку, реінкарнація – це єдиний шлях душі «виплекати», еволюціонувати за допомогою «життєвого досвіду», отриманого у світі фізичних явищ. І нарешті, позначимо специфіку наступного етапу життя душі, а саме розвтілення. Він представлений у вигляді процесу, в ході здійснення якого відбувається поступове «скидання» одного за іншим «тонких тіл» з причинного тіла душі, яке можна розбити на два «акти». З настанням перших відбувається «згортання» життєвої нитки «Я» в межах фізичного тіла і вихід духу за кордони матерії. Наступний етап настає в момент, коли після смерті

²⁵⁷ Besant A., Wood A. The Ancient Wisdom: An Outline of Theosophical Teaching. 1897. / Adyar Madras, India: Theosophical Publishing House, 1972 – P. 197.

²⁵⁸ Безант А. Изучение сознания. – М., 2002.

²⁵⁹ Безант А. Человек и его тела / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.txumen.org>

²⁶⁰ Безант А. Изучение сознания. – М., 2002.

²⁶¹ Там само. – С. 45-46.

відбувається почергове «зняття» «тонких тіл», відмінних за ступенем щільності, починаючи з фізичного, астрального, ментального. Автор описує цей процес таким чином. У момент фізичної смерті життєве дихання «згортається» навколо постійного атома, як золотиста павутина життя. У такому вигляді душа залишається перебувати доти, поки не настане час для побудови нею нових тіл з метою нового розгортання її у фізичному облаченні. У перервах між реінкарнаціями душа переробляє досвід, який стає частиною її самої.

Підіб'ємо пунктирну лінію під визначеними вище смисловими рівнями ідеї перевтілень душі, узагальнимо їх. Відтак сценарій життя душі «розбитий» на низку епізодів: передіснуванні, втілення, розвтілення, підлеглих ідеї її духовної еволюції. Метазавдання Монад – досягти рівня божественних вібрацій, стати здатними відповідати вищим коливанням в масштабах Всесвіту, здійснити великий перехід від «локальних» (емпіричних) до «глобальних» (духовних) модусів свого здійснення, тобто реінкарнація знову постає як атрибут буття душі, а все життя останньої виступає у вигляді етапів (розвитку), які розгортаються «по цей» і «по той» бік світобудови²⁶².

Тут ми плавно підійшли до крайньої траєкторії в розвитку теми еволюції душі, яка досягає свого апогею в уявленнях теософа про види божественних втілень як вищих щаблів еволюції людського духу. Отже, в нескінченному ланцюзі інкарнацій душа людини вдосконалюється, простує сходами еволюції, піднімається все вище і вище настільки, що стає великою і досконалою в своїх якостях. По досягненні цього рівня в ній відкривається велика любов до Бога і людського роду настільки, що вона виходить на рівень готовності їм служити. Саме тоді Бог наділяє її якостями аватари Вищого: своїм впливом, силою і знанням. Як пише автор, після цього перетворення в світ сходять божественний прояв, аватар. Автор уточнює, що в такому виді інкарнації втілюване індивідуальне Его залишається, Бог же виступає як діюча сила, тобто при перевтіленні людську свідомість зберігається єдиним, варіаціям піддаються лише актуалізовані в Монаді аспекти²⁶³. У свідомості А. Безант прояви аватар диференціюються за класами. Описаний тип втілень вона іменує терміном «авеша». Як зазначає автор, таке втілення наділяється особливими рисами, а інкарнований дух стає натхненним учителем з характерними рисами індивідуальності належної йому расі²⁶⁴. У випадку «авеші» натхнення триває більшу частину часу, частіше припадає на заключну частину життя. Поступово, слідуючи за думкою автора сходами еволюції, перед нашим поглядом відкривається інший вид божественних інкарнацій, так званих «натхнень». У традиційному розумінні «натхнення» понад тимчасове явище (на відміну від стану «авеші»). У разі першого божественна сила сходиться на

²⁶² Там само. – С. 46-47.

²⁶³ Безант А. Аватар / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.theosophy.ru/lib/avatars.htm>

²⁶⁴ Там само.

людину. В результаті чого він говорить з авторитетом і знанням, якого не досяг би в звичайному своєму стані. До такого типу втілень А. Безант відносить пророків, посвячених всіх часів, яких називали «вустами Бога». Теософ акцентує увагу на тому, що в далекі часи не було розділень між жерцем і пророком, бо вони черпали істину з єдиного джерела в одному осяянні. Натхнення на всіх своїх стадіях простягаються далеко за повсякденні уявлення про них. Вони необхідні людству, і тому пророки приходять у світ, щоб дати новий імпульс духовної істини²⁶⁵. Лінію еволюції аватара (у значенні втілення розвинутого духу) А. Безант наділяє в череду його життів, об'єднаних в загальний сценарій життя душі. Великі аватари, як пише автор, розігрують велику драму на світовій сцені з єдиною метою – висловити всю глибину духовної істини, піднести один із значущих уроків людству. Як актор на авансцені людського життя, аватар грає відведену йому роль у драмі. У першому акті (втіленні) він супроводжується людьми, з якими він був пов'язаний в попередніх інкарнаціях, небесними істотами, безліччю його супротивників, які також приходять у вигляді людей. Інакше кажучи, аватари не приходять самі, вони приходять зі своєю свитою, в оточенні друзів і ворогів, щоб розіграти намічену світову драму. У першому акті аватар виступає у ролі об'єкта шанування, демонструє божественну любов до свого оточення. Інша його роль в наступному втіленні пов'язана з винищенням сил, що гальмують еволюцію. У третьому акті він виступає в личині державного діяча, мудрого політика на сцені світової історії. У наступному епізоді він виступає в ролі друга. Далі слідом йде сцена, яка відкриває світові великого Вчителя людства²⁶⁶. Після чого йде роль Шукача людських сердець, випробувача людської природи. Саме в крайньому акті інкарнації аватар виходить на новий щабель свого розвитку, коли вже ніщо не є для нього чужим, коли він тримає в своїх руках добро і зло, секрети світобудови²⁶⁷. Необхідно підкреслити, що вищі щаблі еволюції духу в свідомості автора йдуть углиб могутніх ієрархій, простягаються далі тих, хто звільнився від «кайданів» людства, тобто на етапі «авеші» або пророка тема еволюції душі не відпускає свого «виконавця» (аватара), переходить на рівень «згорнуто – його це розгортає» буття по інший бік горизонту. Так, автор пише, що ті, хто подолали обмеження окремого «Я», злилися з Вищим Духом, тобто досягли розвитку духовного в мегамасштабі, повинні зберігати в собі здатність підтримувати свій епіцентр, збудований ними в житті Бога, щоб в будь-який необхідний момент «відповісти» на поклик Всесвіту і втілитися. Ті, хто стали єдиними з Ним не тільки за суттю, але в знанні та могутності, стали живими центрами без кола, як майбутні аватари вони не повинні втрачати здатність в будь-який момент провести межу, яка їм необхідна, відкрити можливість

²⁶⁵ Там само.

²⁶⁶ Безант А. Христос: теософия и христианство. – Мн. : Універсітэцкае, 1995.

²⁶⁷ Безант А. Аватар / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.theosophy.ru/lib/avatars.htm>

нового втілення в якості божественного прояву вищого. У такому разі їх завдання – стати самим цим Вищим в земному житті. Такий тип аватар повинен вміти себе обмежити до форми, бо жодна форма не може існувати поза центром, навколо якого вона накреслена. Великий Дух повинен бути відданий Всесвіту і прагненню залишатися у нього на службі, поки Вищий Дух буде перебувати у ньому²⁶⁸. Іншими словами, вищий духовний рівень, щабель еволюції мислиться як вимірювання творення Логосу, в згорнутому вигляді містить можливість інкарнацій. У свідомості автора процес еволюції душі продовжується в процесі її сходження «по той» бік світу, тобто ідея розвитку інвертується, мислиться під іншим кутом зору, здійснюється в мегахвимірах. У наступному сюжеті Монада у своєму розвитку досягає духовного рівня вищих ієрархій, тобто ступеня можливості частиною свого Свідомості виразити себе в п'ятирозрядному Всесвіті. Саме з цього моменту починається її шлях «впаданя» у вищу матерію, тобто інкарнація в цьому фрагменті представляється у перекинутому вигляді. А саме на вищих планах буття душа проходить втілення в атоми кожного з трьох його духовних вимірів. Проходячи щабель за щаблем, вона, як розумний працівник, відбирає придатний матеріал для особистого використання. У такий спосіб Монада продовжує розвиватися на кожному метарівні Всесвіту в складну істоту, яка вже опанувала спочатку переважаючу її матерію. Процес розвитку душі протікає до тих пір, поки вона не зможе жити однаково повним життям «вгорі», так само, як і «внизу», досягне рівня Логосу, що творить світ із Себе. Ключову роль в процесі творення нової світсистеми грає той досвід, який вона накопичила, мислимий як будівельний матеріал, набутий у всіх втіленнях для нової системи, Всесвіту²⁶⁹.

Таким чином, опис фрагментів, зафіксованих у свідомості теософа, їх стягнення і згладжування «швів» дозволило проілюструвати смислові вимірювання ідеї реінкарнації, на підставах якої зіткана тканинна структура Всесвіту. Тема перевтілень скріплює всю еволюційну модель світосистеми А. Безант, презентує її як атрибут життя суцього. У контексті невеликого доповнення позначимо «мости», паралелі, лінію спадкоємних зв'язків між релігійними, містичними традиціями більш ранніх часів і вченням А. Безант. У просторі останнього ритмічно пульсують теми, ідеї, образи, які блукають, перетікають від однієї культурної епохи до іншої. Так, наприклад, автор згадує про ієрархію, що існує між вищими чинами (яких налічується «сім», подібно до Архангелів християнства). Як зазначалося раніше, першим трьом класам «Місячних Пітрій» А. Безант відводить заслугу в тому, що від них люди отримали індивідуальність²⁷⁰. У сюжеті, що оповідає про збір в кінці часів «насіння» обраних душ для запуску нового витка еволюції раси, перед очима дослідника спливають картини великого потопу, сказання про Ноя і синів.

²⁶⁸ Безант А. Изучение сознания. – М.: Алетея, 2002.

²⁶⁹ Там само. – С. 44-47.

²⁷⁰ Там само. – С. 51,55.

Платонівські мотиви містяться в ідеї первинності виникнення Одиниці Свідомості та вторинності здобуття нею духовного тіла, а також «зафіксовані» в ідеї необхідності культивуваці якостей душі.

Підбиваючи підсумки, відзначимо, що в ході дослідницького аналізу автор статті прийшла до таких висновків:

1. Ідея реінкарнації становить основу містико-теософської свідомості А. Безант. Презентується автором як фундаментальна ідея, що сприяє зростанню, культивуваці духовності, віри, мислиться як універсальна основа світоглядної картини світу і, в першу чергу, релігійної, містико-теософській традиції.

2. Встановлено, що саме до ідеї реінкарнації ведуть нитки спадкоємних зв'язків духовних пошуків містичних, філософських традицій минулих часів. У просторі теософської думки доктрина реінкарнації звучить у багатоголосі, що переплітається, зливається воєдино з містичними темами Платона і А. Безант. Їх точкою перетину виступають теми первинності появи Одиниць Свідомості (душі) та вторинності виникнення «причинного тіла», необхідності культивуваці добродішних якостей душі, а також уявлення про етапи життя душ: предіснування, втілення, розвтілення (немислимим поза процесом поетапного облачення або «зняття» душею тонких тіл).

3. Виявлено, що в теософській свідомості смислові вимірювання ідеї реінкарнації, зближуючись, «згортаються» і «розгортаються» в єдиному мотиві божественних інкарнацій (богів, духів, Логосу). Життя у всіх формах її прояву по обидві лінії горизонту починається з інкарнації Вищої Свідомості, Абсолюту. Конотаційні рівні теми «виблискують», розширюються смисловими приростами і, зокрема:

а) умоглядна модель універсуму розгортається та існує за допомогою мотиву тотального сходження Духа Життя, Його безперервної інкарнації. Велике Дихання Життя, пронизуючи все, підтримує і живить світобудову. Суцце управляється, рухається, еволюціонує Божественною Свідомістю через «колообіги» втілень душ і, зокрема втілень Логосу, на передодні кожного великого періоду, який дає новий імпульс еволюції універсуму;

б) реінкарнація мислиться як тотальний процес втілення духовних субстанцій, що пронизує буття: Одиниць Свідомості, «Синів Вогню» (божественних ієрархій), а також душ, що стали аватарами. Мотив перевтілення становить канву теми трансформацій земної поверхні, пов'язаної з перехідними періодами її еволюції. Інакше кажучи, всі промені та траєкторії розвитку теми перевтілення «змикаються» на її розумінні як атрибута життя всього суцього («захоплюючого» емпіричні та метафізичні сфери буття);

в) протягом розвитку всіх текстових фрагментів А. Безант ритмічно пульсує тема еволюції Одиниць Свідомості (душ), «мігруючих» щаблями всіх еволюційних форм буття (від протоплазми до людських втілень);

г) лінія «божественних втілень» розкривається через термін «авеша» (у значення втілення духу, який досяг однієї з вищих божественних ступенів

розвитку), і поняття «натхнення» (під яким розуміється «сходження» божественного осяяння, Вищого Духу на обраного або посвяченого);

д) встановлено, що весь хід історії векторно спрямований «вперед і вгору» за допомогою реконструкції уможливленою еволюційних сходів еволюції душі від протоплазми до рівня творить Логосу, що зберігає «в собі» здатність до інкарнації в світ;

е) у текстах міста відбувається смислова інверсія, а саме тема перевтілення, «простуючи» «по цей» бік світобудови, долаючи його «перевали», переноситься в метафізичний план її здійснення, відображена в ідеї втілення душі крізь призму її облачення в «тонкі тіла»: «первинно-духовне (мислиме як вічне»); ментальне, астральне («відбиті» у свідомості автора як тимчасові); в етап розвтілення (у значенні «зняття» духовних тіл); в темі мегаеволюції аватара як «піднесення», його метаміграції духовними вимірами. В цілому ретроспективний аналіз ідеї реінкарнації дозволяє прокреслити шлях до виявлення її метафізичної сутності.

Анотації

У статті Компанієць Лілії Вікторівни У океані божественних інкарнацій, або «кола» еволюції А. Безант. У фокусі уваги автора знаходиться реконструкція еволюціоністської моделі ідеї реінкарнації А. Безант. Епіцентром її розгортання виступає тема втілень «Божественного Вогню», з якого світ «розгортається» і в який він «згортається» в кінці часів. Сміслові рівні ідеї реінкарнації розкриваються крізь призму втілень духів, богів, ієрархії вищих «Синів Вогню», інкарнацій Логосу.

Ключові слова: реінкарнація, розвиток, втілення, Єдиниці Свідомості, теософія.

В статье Компаниец Лилии Викторовны В океане божественных инкарнаций, или «круги» эволюции А. Безант. В фокусе внимания автора находится реконструкция эволюционистской модели идеи реинкарнации А. Безант. Эпицентром её разворачивания выступает тема воплощений «Божественного Огня», из которого мир «развёртывается» и в который он «сворачивается» в конце времён. Смысловые уровни идеи реинкарнации раскрываются сквозь призму воплощений духов, богов, иерархии высших «Сынов Огня», инкарнаций Логоса.

Ключевые слова: реинкарнация, развитие, воплощение, Единицы Сознания, теософия.

In the article Kompaniets Liliya Viktorivna In the ocean God incarnations or "circles" evolution A. Besant In Focus website is reconstructed evolutionary model the idea of reincarnation A. Besant. The epicenter of its unfolding acts topic incarnations «God Fire» from which the world «deployed» and that he «rolled» in the end times. Semantic levels of the idea of reincarnation through the prism of the embodiments disclosed spirits, gods, higher hierarchy «Sons of Fire» incarnation of the Logos.

Keywords: reincarnation, development, manifestation, Consciousness Unit, Theosophy.